

JOSEFINA MUTGÉ I VIVES¹

***PREOCUPACIONS DEL GOVERN MUNICIPAL
BARCELONÍ EN EL 1371 A TRAVÉS
DELS TESTAMENTS DELS CONSELLERS***

ABSTRACT

The aim of this paper is to study the different questions that the municipality of Barcelona had to face in 1371. The source used has been the series called "Wills of the counrscillors, which is kept in the Historic Archiv of Barcelona. The councillors who left the government of Barcelona wrote some politic advises to the new ones, about the most urgent problems, such as city planning, hospitals, privileges, taxes, officers, consulates, jurisdiction, etc. The wills of the councillors offer us a quick sight of the situation of the city in that precise moment.

La sèrie denominada "Testaments dels consellers" forma part de la secció *Consellers*, que es conserva a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona².

És de tots ben conegut que el govern municipal de Barcelona el constituïen, fonamentalment, els cinc consellers i el consell de cent jurats, càrrecs que es renovaven cada any el dia 30 de novembre, festivitat de Sant Andreu.

Els testaments dels consellers consisteixen en les recomanacions que els consellers que deixaven el govern de Barcelona feien als que havien estat designats per a dirigir la ciutat l'any següent, sobre els més diversos problemes que hi havia plante-

1. Departament d'Estudis medievals, Institució Milà i Fontanals, CSIC (C/ Egipcíacues, 15. 08001 Barcelona). Aquest treball forma part del Projecte de Recerca "El 'Llibre del Consell' del municipi de Barcelona. Siglo XIV" (BHA 2002-00329), aprovat i finançat per la Direcció General d'Investigació del Ministeri de Ciència i Tecnologia. El dedico a la Memòria de l'amic J.R. Julià.

2. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Secció Consellers (C), Sèrie XVII: Testaments dels consellers, vol. 1 (1371). En endavant ho citarem així: AHCB, C XVII, 1 (1371), seguit de foli i del número de la recomanació.

jats en tots els ordres: urbanístic, polític, religiós, econòmic, fiscal, etc. etc. Donen una visió de la situació en la que es trobava la ciutat en aquell moment concret.

El testament que comentarem és el dels consellers Joan Serra, Ponç de Busquets, Berenguer de Santcliment, Misser Berenguer de Palou i Joan Ros, els quals exerciren la seva funció des del 30 de novembre de 1370 fins al 30 de novembre de 1371³, data en la qual traspassaren el seu poder a Pere Desplà, Misser Pere Terré, Jaume Roure, Bertran Samuntada i Guillem Destorrent⁴.

Val a dir que el testament dels qui foren governants l'any 1370 té potser més interès pel fet que a la sèrie "Llibre del Consell", de la Secció Consell de Cent, conservada també a l'Arxiu Històric de Barcelona, en la qual hi són registrats els successius governs municipals des del 1301 fins al 1433, hi manquen els anys 1369-1373 i a la sèrie "Testaments dels consellers" hi falten els corresponents als consellers dels anys 1371 i 1372⁵.

Hem agrupat les qüestions que preocupaven el govern municipal de Barcelona al començament de la dècada dels setanta del segle XIV en els següents apartats:

1. URBANISME I EDIFICIS

Les obres de la ciutat de Barcelona, tant si eren públiques com privades entraven dintre les competències d'uns funcionaris municipals anomenats *obres*, els quals eren també designats anualment el dia de la festivitat de Sant Andreu (30 de novembre) juntament amb els consellers. L'ofici dels *obres* fou

3. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 1. Els noms d'aquests consellers apareixen també a la relació que consta a les *Rúbriques de Bruniquer. Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*. Ed. de Francesc CARRERAS Y CANDI y Bartomeu GUNYALONS Y BOU (5 vols., Ajuntament de Barcelona, 1912-1916), vol. 1, Barcelona, 1912, p. 34.

4. *Rúbriques de Bruniquer*, citat, vol. 1, p. 34.

5. Potser la causa d'aquest buit fou que en els anys 1370-1371 es va produir una nova epidèmia de Pesta Negra a l'Europa Occidental, que també incidí sobre Catalunya. L'any 1371 fou anomenat l'any de la "mortaldat dels mitjans", a diferència de l'onada del 1362-1363, coneguda per la "mortaldat dels infants" [Vegeu Antoni PLADEVALL, *La disminució de poblament a la Plana de Vich a mitjans del segle XIV*, "Ausa", IV/XLIV (1963) p. 361]. Tot fa suposar que en el 1371 va morir un gran nombre de barcelonins. Així ho diuen les cròniques. A les *Rúbriques de Bruniquer*, vol. 4, Barcelona, 1915, p. 320, hi llegim: "A 13 de juny de 1371, professons de les parròquies cascuna en sa parròquia per mortaldat que y havia en Barcelona que's morian de glánolas y altres morts sobtadas y duraren cerca de un any". És significatiu també que, el 3 de juliol de 1373, Pere el Cerimoniós preguntés al batlle i jurats de Sant Feliu de Guixols quants morts de Pesta hi havia hagut a la localitat des de la festa de Nadal [Amada LÓPEZ DE MENESES, *Documentos acerca de la Peste Negra en los dominios de la Corona de Aragón*, "Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón", VI (Zaragoza, 1956), p. 432, doc. 154]. De fet, dos dels consellers que redactaren el seu testament polític el 30 de novembre de 1370, ja consten com a difunts [AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 1].

creat per Jaume I l'any 1301⁶. Durant els seus primers cinquanta anys d'existència la seva actuació fou molt minça, ja que durant tots aquests anys les qüestions d'urbanisme eren a mans del batlle reial⁷. No fou fins l'any 1362, en el qual Pere el Cerimoniós encarregà als *obriers* la construcció dels murs de Barcelona que començaren a actuar amb regularitat⁸.

Les qüestions urbanístiques que els *obriers* de la ciutat havien d'executar en el 1371, segons disposaven els consellers de 1370, eren les següents:

Havien de reconstruir els mollons i fites que limitaven el terme de la ciutat, a fi que aquells que tenien vinyes o camps prop dels carrers no els invadissin⁹. Per la banda marítima també havien de fer col·locar fites, per tal que més enllà d'aquestes no s'hi pogués deixar cap tipus d'embarcació¹⁰.

Calia que els valls que hi havia entorn de les muralles de la ciutat s'acabessin al més aviat possible, atesa la inseguretat dels temps. S'havia de procurar que els alambors no es malmetessin a causa de les aigües¹¹. Així mateix, havien de tenir ben nets els dits valls¹².

La disposició reial que prohibia edificar dintre d'un espai de 30 pams de la cana de Barcelona, pel que fa a la part interior de la muralla de la ciutat ni de 25 pams pel que fa a la part exterior, ni en una alçada superior a les quatre canes, s'havia de complir rigorosament¹³.

Era obligada la reconstrucció de les torres de la muralla en el sector comprès entre el portal de la Boqueria i el portal de la Portaferriosa. A més, les torres de

6. Joan F. CABESTANY FORT, *Privilegi fundacional dels obrers de Barcelona (1301)*, "Anuario de Estudios Medievales", 1 (Barcelona, 1964), pp. 589-591; Albert, CUBELES I BONET, *L'evolució de les actuacions del Consell de Cent en matèria d'urbanisme al segle XIV*, a *El temps del Consell de Cent* (Manuel ROVIRA I SOLÀ; Sebastià RIERA I VIADER, coordinadors), I, Barcelona, 2001, pp. 128-145.

7. J. MUTGÉ VIVES, *La ciudad de Barcelona durante el reinado de Alfonso el Benigno (1327-1336)*, Madrid-Barcelona, CSIC, 1987, pp. 200-202.

8. J.F. CABESTANY, *Privilegi fundacional*, citat, p. 589.

9. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 5 r.-v, núm. 39.

10. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 8 v., núm. 60.

11. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 9 v., núm. 66. El 19 de setembre de 1369, "el Consell de Cent deliberà que es fes la muralla vers mar, ço és, de la Plaça de Fra menors usque ad compitum, vocatum d'En Morey, y del Rech de Sant Daniel fins al Pou d'En Stany y ques fassa vall i altres fortalesas en lo mur de la ciutat" (*Rúbriques de Bruniquer*, citat, vol. 4, Barcelona, 1915, p. 52).

12. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 6 v., núm. 47. En el Llibre del Consell, hi trobem una ordi-nació, del 26 de febrer de 1368, que prohibeix llençar animals morts als valls. Diu així: "Ningú no gos, de nit ni de dia, lensar als valls ne dins los dits mollons cans, gats ne ausells morts ni altres bèsties" [AHCB, Consell de Cent (CC) I, Llibre del Consell, 23, fol. 79 r.] La multa fixada era de 20 sous si la infracció es feia de dia i de 40 si es feia de nit. En cas de no poder-la pagar, havien de roman-dre a la presó tants dies com sous tenia el ban (*Ibidem*).

13. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 5 v. i 7 v., núms. 40 i 52.

la muralla, obertes de banda de la ciutat, s'havien de tancar amb paret de pedra i fer-ho reblir fins a les ballesteries¹⁴.

Convenia que els nous consellers complissin la disposició decretada pels anteriors, consistent en fer dues-centes canes de vall, cap a l'indret on es trobava l'Horta de Sant Pau. Els que sortien ja havien contractat l'obra a raó de 90 sous la cana. Sembla que aquest treball ja s'hauria començat a fer, si no hagués estat perquè l'Església es negava a contribuir en la despesa¹⁵.

En relació amb l'obra dels murs i valls en aquest sector, al "Llibre del Consell", hi consten diverses ordinacions dels consellers. Per exemple, n'hi ha una, datada el 26 de febrer de 1368, que prohibeix treure terra dels valls, ni dels alambors, sota el pagament d'una multa de 20 sous¹⁶.

Segons una altra ordinació, del 28 de gener de 1368, els *cinquantaners* i *deseners* del raval, havien d'enfondreir la Riera de la Rambla, des del portal de la Boqueria fins al mar i ho havien de tenir acabat en un termini de quinze dies, sota pena del pagament de 50 sous¹⁷. Així mateix, el 16 d'agost de 1368, es manava als cinquantaners i als deseners, que havien d'aixamplar i enfondreir els valls de la zona compresa entre el Portal Nou i el Portal de Trenta Claus fins al mar, havien de començar-hi a treballar, a partir del següent dilluns, sota pena de pagament de 20 sous¹⁸.

El consellers del 1371 també havien de tenir cura de les fonts d'aigua de la ciutat¹⁹. Recordem que al començament del segle XIV, al portal de la Boqueria, ja hi havia una font d'aigua procedent de Montjuïc, amb abeurador. Aquesta

14. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 9 v., núm. 67.

15. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 9 r.-v., núm. 71. La qüestió relativa a que els clergues, en aquests anys, es negaven a contribuir a les obres dels murs de la ciutat consta també a les *Rúbriques de Bruniquer*, citat, vol. 2, Barcelona, 1913, pp. 160-161.

Gilbert de Santcliment i Bertran Sa-muntada havien estat elegits pels consellers perquè s'executés l'obra dels murs i valls i altres obres de la ciutat, per la qual cosa, varen fer un tracte amb un baster, ciutadà de Barcelona, anomenat Francesc Mir, a fi que tingués dues carretes, al servei de la ciutat, amb les quals hauria de transportar material per als murs del raval, de la casa del Consell, de les fonts i altres obres (AHCB, Consell de Cent, V: Ordinacions especials, vol. 3, fols. 10 v.-11 r.).

16. "Ningú no gos trer de la terra dels valls e encara de la terra qui és exida dels dits valls ne dels alambors d'aquells ne encara de les monts de les torres ne encara de la terra qui és exida dels dits valls e és estada mesa dins los murs de la ciutat ne encar d'aquella qui és estada posada a la part forana dels dits valls, ço és a la vora d'aquells ne encara gosen cavar ne trer terra ne posar ne descarregar en lo spay qui és dins los mollons dels dits valls" (AHCB, CC I, Llibre del Consell, 23, fol. 79 r.). La multa per als infractors estava fixada en 20 sous, i si utilitzaven una animal de càrrega, el perdrien.

17. AHCB, CC I, Llibre del Consell, 23, fol. 77 v. Els cinquantaners i els deseners eren escamots de cinquanta i deu homes, respectivament.

18. AHCB, CC I, Llibre del Consell, 23, fol. 80 v.

19. Cf. Albert CUBELES I BONET, *L'evolució de les actuacions del Consell de Cent en matèria d'urbanisme al segle XIV*, citat, pp. 138-142.

font era molt utilitzada pels transeünts que seguien la ruta del Llobregat²⁰. La persona que els consellers disposaven que s'havia d'encarregar de les fonts era en G. Peric, perquè ja ho feia des de molt de temps endarrera. Hom suposa que l'aigua que brollava de les fonts de la ciutat devia resultar escassa per a la població de Barcelona. Per això, els consellers manaven que a l'aigua de les fonts s'hi barrejés la que baixava del Torrent de Fontrúbia, perquè això no comportava gaire despesa²¹.

Els consellers que sortien es referien també al Forn de vidre de la ciutat, situat prop de l'actual carrer del Vidre. El forn per a la fabricació del vidre, segons constava en les ordenacions del batlle, no podia sobrepassar de determinades mides i aquesta norma s'havia de complir, per tal de no cremar massa llenya²².

Una altra obra pública important era el Pont de Sant Boi que es construïa sobre el riu Llobregat. L'administració d'aquest pont corresponia a Barcelona. La recomanació que es feia als nous governants era que, a l'inici de la seva funció, havien d'anar a inspeccionar el dit pont, a fi de veure les obres que calia fer-hi d'immediat, les quals convenia que s'efectuessin durant l'època estival, ja que a l'hivern era més difícil de treballar-hi. Els informaven que ja es comptava amb vint pals de roure, que s'hi havien de col·locar durant el següent estiu. A més, havien contractat amb un tal P. Castelló l'adquisició de deu pals més²³.

Encara dintre de l'urbanisme, podem parlar d'alguns edificis que s'estaven construint entre 1370 i 1371 i que preocupaven el govern municipal. Un d'aquest edificis era una capella que la nobla Na Sibilla vídua de Pere de Montcada, havia d'aixecar prop de la Llotja Nova de la mar, dins la demarcació de la parròquia de Santa Maria del Mar. S'havia concertat un pacte entre el govern municipal de Barcelona i els Montcada, segons el qual, en atenció a les despeses que els Montcada varen haver de fer per obtenir llicència del Sant Pare per la construcció de la dita capella i també pel cost de l'edificació, el municipi

20. Alberto del CASTILLO; Juan AINAUD, *La Barcelona medieval, a Barcelona a través de los tiempos* por Luis PERICOT, Alberto del CASTILLO y Jaime VICENS, Barcelona, 1944, p. 181; Pau VILA DINARÉS; Lluís CASASSAS SIMÓ, *Barcelona i la seva rodalia al llarg dels temps* Barcelona, 1974, pp. 102-103.

21. "que n facen mesclar l'aygua qui devalla del Torrent de Fontrúbia, la qual si pot mesclar ab pocha messió" (AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 2 v., núm. 11). La Fontrúbia o Fontroya era un indret situat prop d'on hi ha l'actual Santuari de la Mare de Déu del Coll (Francesch CARRERAS Y CANDI, *La ciutat de Barcelona*, a "Geografia General de Catalunya", dirigida per F. CARRERAS Y CANDI, Barcelona, s.a., pp. 197, 315, 324).

22. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 9 r., núm. 63.

23. AHCB, C-XIII, 1 (1371), fol. 2 v., núm. 13.

Hem constatat que per a la construcció del Pont de Sant Boi s'hi destinaven les fustes provinents de vaixells vells que ja no servien per a navegar. Per exemple, el 29 de desembre de 1329, hi fou destinat un uixer vell (una embarcació de gran tamany) (Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Cancelleria (C), registre 502, fol. 145 v.).

els condonava el pagament de cent lliures barceloneses que els Montcada devien a la ciutat per una galera. Els consellers que sortien alertaven als nous que *lo dit noble face la dita capella dins temps covinent, e si no ho fa, que cobren les dites C lliures*, i encara més pel fet que els tres presbiterats de la capella, mentre no s'acabés, es trobaven a l'església de Santa Maria del Mar²⁴.

El govern municipal de Barcelona s'havia compromès a contribuir a la construcció del monestir de les Dones Penedides de Barcelona amb la quantitat de 10 sous anuals²⁵. Els nous consellers haurien de tenir cura de pagar la dita quantitat²⁶.

Així mateix, els nous consellers haurien de reclamar als *obres* de Santa Maria del Mar els 3.000 sous que cada any havien de pagar per l'adquisició dels habitatges destinats a ampliar la plaça del Born²⁷.

Malgrat que en aquests anys les qüestions d'urbanisme ja eren competència exclusiva dels *obres*, el batlle encara continuava autoritzant l'establiment de *taules i envans*, amb la qual cosa es transformava l'aspecte dels carrers i de la ciutat²⁸. Els nous consellers havien d'evitar aquests establiments fets pel batlle i, si s'esqueia, fer-los enderrocar²⁹.

24. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 7 v.-8 r., 10 r., núms. 55 i 69. Esteve Gilabert Bruniquer, en les seves *Rúbriques*, dona notícia dels tres beneficis instituïts per Pere de Montcada en el seu testament, el dret de patronat dels quals concedí als consellers de Barcelona, a perpetuïtat (*Rúbriques de Bruniquer*, cit., vol. 3, Barcelona, 1914, pp. 193, 195 i 197).

25. La institució de les monges Penedides de l'Orde de Sant Agustí (conegudes també amb el nom de monges Penitents o Filles Penedides de Santa Maria Magdalena) es produiria en els anys immediats, per decisió dels consellers de Barcelona, desitjosos de mantenir en alt grau la moralitat de la ciutat. Es decidí crear un establiment destinat a donar aliment i vestit a trenta prostitutes penedides que, després d'abandonar la vida llicenciosa que havien portat, adoptaven una vida penitent i consagrada a Déu. Llavors era bisbe de Barcelona Pere Planella (Cf. *Rúbriques de Bruniques*, citat, vol. 3, Barcelona, 1914, p. 72; i Andrés Avelino Pi y ARIMÓN, *Barcelona antigua y moderna* [2 vols., Barcelona, 1854], I, pp. 524-525). Pere Planella fou bisbe de Barcelona entre 1371 i 1385 (Cf. C. EUBEL, *Hierarchia Catholica Medii Aevi* [3 vols.], I, Monasterium, 1913, p. 128; S. PUIG Y PUIG, *Episcopologio de la Sede barcinonense*, Barcelona, 1929, p. 264).

26. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 8 v.-9 r, núm. 62. r.

27. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 2 r., núm. 8.

28. Des de mitjan segle XIII, començà a ser freqüent aquest fenomen. S'augmentava el volum de les estructures ja existents, horitzontalment, col·locant una taula davant d'un obrador, i verticalment, cobrint-la amb un envà sobre el qual s'hi edificaria (P. ORTI GOST, *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*, Barcelona, CSIC, Institució Milà i Fontanals, 2000, p. 83).

29. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 6 v., núm. 48.

2. SERVEIS PÚBLICS

Hospitals

En el segle XIV, a Barcelona, hi havia els següents hospitals: el de Sant Llätzer o de *malalts mesells*, situat a la plaça del Pedró; el de Santa Eulàlia del Camp, al Portal Nou; el d'En Colom, al carrer Hospital; el d'En Marcús, a la plaça del mateix nom; el de Pere Desvilar, a la Ribera. D'aquests hospitals, el de Sant Llätzer i el d'En Colom depenien de la Seu; el de Santa Eulàlia pertanyia a la dita parròquia; el d'En Marcús i el de Pere Desvilar depenien de la ciutat.

Els consellers de l'any 1370 en el seu testament demanaven als seus successors que examinessin els comptes retuts pels administradors de l'Hospital Desvilar als Racionals de la ciutat³⁰. També els demanaven que ordenessin als administradors de l'Hospital que fessin escriure en un llibre totes les clàusules dels testaments en les quals hi constaven donacions per al dit Hospital, per tal que, per oblit, no es perdés res³¹.

Així mateix, els deien que, en Consell de Cent Jurats de l'any 1369, es va ordenar que els pobres malalts fossin acollits en el dit Hospital i que en les habitacions de les cases de l'Hospital, que havien estat d'en Pere Catà, hi poguessin viure aquells que tindrien cura dels malalts. I la ciutat hauria de pagar 150 sous al dit Pere Catà, pels l'esmentats habitatges³².

Quant a l'Hospital d'En Marcús, els consellers que sortien del govern alertaven els nous que no oblidessin de fer retre comptes als administradors d'aquest Hospital³³.

30. El govern municipal de Barcelona era qui designava els administradors de l'Hospital Desvilar. El seu fundador, Pere Desvilar, en el seu testament, atorgat el 30 de juliol de 1311, disposava que el seu germà Jaume fos l'administrador de l'Hospital, mentre visqués, però, després de mort, l'administrador havia de ser designat pels consellers (*Rúbriques de Bruniquer*, citat, vol. 5, Barcelona, 1916, p. 37). Sobre aquest Hospital de la ciutat, cf. Carme BATLLE I GALLART; Montserrat CASAS I NADAL, *La caritat privada i les institucions benèfiques de Barcelona (segle XIII)*, "La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña medieval", Barcelona, CSIC, Departamento de Estudios Medievales, 1980, pp. 117-190.

31. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 3 r.-v., núms. 20-21.

32. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 3 v., núm. 22. Pere Catà havia estat designat com a recaptador de les rendes de l'Hospital Desvilar el 30 de novembre de 1366 (AHCB, Consell de Cent I, Llibre del Consell, 23, fol 13 v.). A les *Rúbriques de Bruniquer* (vol. 5, Barcelona, 1916, p. 37), hi consta, que el 5 d'abril de 1370 "fou començat a captar per la ciutat a obs del Hospital que los consellers feren per a pobres malalts en la casa de l'Hospital de Pere Desvilar".

Però, no sabem per quin motiu, el 17 de setembre de 1370, es produí la intervenció de Pere el Cerimoniós, tot manant al jurisperit de Barcelona, Berenguer Miró, que resolgués el plet entre l'administrador de l'Hospital Desvilar i Pere Comes de Sant Boi (ACA, C, reg. 751, fol. 94 v.).

33. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 6 v., núm. 49.

En relació amb els Hospitals, hem de referir-nos a una altra recomanació que es feia als nous consellers. Es tractava d'uns béns immobles que Simó Rovira, escrivà de la ciutat, ja difunt, havia deixat en testament al seu nebot Pere Rovira, i que el govern de Barcelona li havia comprat, com alou, a canvi d'uns censals i violaris. Els nous consellers havien de tenir present que existia la condició que si Pere Rovira moria sense descendència, aquests béns passarien a l'Hospital de la ciutat i a l'Almoïna de la Seu³⁴.

Dintre encara d'aquest apartat de beneficència, els nous consellers havien de dur a efecte i compliment la piadosa disposició deixada en el testament atorgat per Guillem Despou, segons el qual els consellers havien de designar una persona que tingués cura de fadrins i fadrines pobres, per la qual cosa el testador havia destinat determinades rendes, que es detallaven en el testament³⁵.

3. PRIVILEGIS I COSTUMS

L'historiador de Barcelona Francesc Carreras i Candi assenyala com a base dels privilegis de Barcelona, i en general de totes les ciutats, un contracte de *do ut des*. A canvi d'una suma de diners necessitada pel sobirà o bé d'un servei prestat, s'atorgava un privilegi. La concessió anava seguida per la confirmació³⁶. Com que els privilegis de Barcelona provenien de concessions fetes per la ciutat a la Corona, els consellers procuraven fer-se'ls ratificar pels monarques. Era el dia de la primera entrada dels sobirans a la ciutat quan jurava respectar-los. Aquesta cerimònia, els reis l'efectuaven *coram populo*, al *Pla de Fra Menors*, prop del mar³⁷. Una de les obligacions dels consellers de Barcelona era fer mantenir els privilegis de la ciutat.

Sens dubte, aquests privilegis concedits a Barcelona tenien dos aspectes ben clars: mentre alguns tenien un caràcter institucional i polític, alguns altres pretenien salvaguardar les exempcions fiscals dels ciutadans de Barcelona³⁸.

En els anys que ens ocupen, els pergamins que contenien els privilegis de la ciutat eren ben guardats a l'anomenada *Caixa dels Privilegis*, que es conservava al Convent de Fra menors, i inventariats en el *Llibre de Rúbriques dels privilegis de la ciutat*. Els consellers que deixaven el seu mandat l'any 1370 recomanaven

34. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 1 v.-2 r, núm. 6.

35. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 12 r., núm. 82.

36. F. CARRERAS Y CANDI, *La ciutat de Barcelona*, citat, p. 559.

37. IDEM, *Ibidem*, pp. 559-560.

38. FEDERICO UDINA MARTORELL, *Prólogo a Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*. Edición preparada por A.M^a. ARAGÓ y M^aM. COSTA, bajo la dirección de F. UDINA MARTORELL, "Colección de Documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón", XLIII, Barcelona, 1971, p. XI.

als que es farien càrrec del govern municipal en el 1371 de preservar el *Llibre de les Rubriques dels Privilegis* i, si treien o posaven algun privilegi de la *Caixa dels Privilegis*, ho havien d'anotar en un full de paper, i guardar-lo juntament amb les dites *Rúbriques*. També havien de registrar en un llibre de paper, aquells documents que no fossin perpètus³⁹.

Els consellers que deixaven la conselleria havien observat que en el *Llibre de Privilegis*, n'hi mancaven alguns, els quals havien estat localitzats per Pere Desplà, llavors conseller, i per Jaume de Vallseca i Guillem de Muntmany, notari i escrivà, respectivament. Havien acordat que amb els privilegis especials que la ciutat tenia fos escrit un llibre denominat *Llibre Vert* i amb els Usatges, constitucions i altres drets generals de Catalunya, se'n fes un altre, amb el mateix nom, perquè, "si es posava en un de sol seria molt difícil de manejar". Manaven també de fer un altre llibre en pergami on hi constessin totes les autoritzacions d'establir impostos que tenia la ciutat, per tal de poder ser trobades fàcilment⁴⁰.

Els consellers que sortien del govern havien observat també que a la *Caixa dels Privilegis*, que es guardava al convent de Framenors hi havia alguns privilegis que, a causa del temps transcorregut, havien caigut en l'oblit. Era convenient, per tant, que els consellers examinessin el que hi havia en la dita caixa i tot allò que no hagués estat registrat en el *Llibre Vert* de la ciutat, i els semblés que era beneficiós per a aquesta, li fessin incloure⁴¹.

Per altra banda, els magistrats que deixaven la conselleria havien començat la confecció d'un llibre, amb cobertes vermelles, denominat *Consueta*, en el qual, per a perpètua memòria, hi eren escrits tots els costums i cerimonial de la ciutat, entorn d'esdeveniments assenyalats com les primeres entrades dels prínceps a la ciutat, de la tramesa de missatgers de Barcelona a les coronacions reials, a les noces reials o als enterraments dels sobirans. Els nous consellers haurien de continuar aquesta obra⁴².

39. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 1, núm. 1.

40. "...e sie estat acordat que d'aquests privilegis e d'altres que la ciutat ha sie fet un libre qui haie nom Libre Vert, e que dels Usatges, Constitucions e altres coses qui sien generals sie fet altre libre qui axi mateix sie appellat Libre Vert. Pro sien membrans los consellers esdevenidors que facen fer los dits II libres, I de les coses specials de la ciutat e altra de les coses que són generals a tota Cathalunya, e açò per tal que si tot era en I libre no's porie portar ne manejar" "Item, sien membrants de facer fer I Libre de pergami en lo qual facen metre totes les concessions de impositions que la ciutat ha, a fi que mils e pus largament sien sabudes e trobades com mester serà" [AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 11 r.-v., núms. 77-79].

El primer volum del "Llibre Vert" fou il·luminat en el segle XIV pels artistes Arnau de la Pena i Miquel Calderó i és un monument de la miniatura gòtica catalana (*Guia-Catàleg de l'Institut Municipal d'Història*, dirigida per Jaume SOBREQÜES CALLICÓ, Ajuntament de Barcelona, 1983, p. 46).

41. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 13 r., núm. 91.

42. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 12 r, núm. 83.

Els consellers que ho foren l'any 1370 es referien a dos privilegis concrets obtinguts de la Corona: un era el privilegi que autoritzava els consellers a donar llicència als ballesters, patrons de llaguts, remers i altra gent que havien d'atacar els enemics que venien per mar i defensar els vaixells i la Ribera, de poder portar, per defensa pròpia, espasa i coltell, de dia i de nit, en temps de guerra, i tan sols de dia, en temps de pau⁴³.

Un altre privilegi que es guardava a la *Caixa de Privilegis* de la ciutat, el qual s'havia de tenir present i defensar, sobretot en moments de fams i epidèmies, com ho eren aquells, era el de poder abastar la ciutat comtal mitjançant blat de l'illa de Sicília, gràcies a les concessions de 1286 i 1288 fetes per Jaume II, quan era rei de Sicília, als barcelonins⁴⁴.

4. FISCALITAT

En els anys que comenten, a Barcelona regien tres sistemes fiscals: els impostos indirectes, com les lleudes, passatges i mesuratges, vinculats al patrimoni reial; uns altres impostos, també indirectes, del municipi de Barcelona, sobre determinats productes, la instauració dels quals s'inicià en el 1328; i, a partir de 1363, un altre conjunt d'impostos, denominats *generalitats*⁴⁵. A més, encara hi havia els impostos directes.

Algunes de les recomanacions dels consellers es referien a aquestes qüestions de fiscalitat. Una de les preocupacions dels consellers era salvaguardar la immunitat fiscal dels ciutadans de Barcelona, en base a un privilegi concedit per Jaume I, el 12 d'abril de 1232⁴⁶. Com devia ser habitual, cap el 1370, es produïren desavinences entre els lleuders i la ciutat (*se començ qüestió entre los lleuders i la ciutat*), segurament perquè aquells volien exigir el pagament de la lleuda sense tenir en compte les exempcions. Els consellers que sortien recomanaven als que regirien la ciutat tot seguit que defensessin les franquesses dels habitants de Barcelona, de manera *que sie servat axí com tots temps és estat servat*, i recordaven que a la *Caixa dels Privilegis* s'hi guardava la provisió reial⁴⁷.

43. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 8 v., núm. 61.

44. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 2 r.-v., núm. 10. Cf. AHCB, Llibre Vert, I, fol. 251; Llibre Vermell, II, fols. 134 v.-135 v. Edita Antonio de CAPMANY Y DE MONPALAU, *Memorias históricas sobre la marina comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*. Reedición anotada por E. GIRALT Y RAVENTÓS y C. BATLLE Y GALLART (3 vols., Barcelona, Cámara Oficial de Comercio y Navegación, 1961-1963), vol. II, pp. 62-66, docs. núms. 40 i 42.

45. Vegeu l'aprofundit i detallat estudi de P. ORTI, *Renda i fiscalitat*, cit. a la nota 28, pp. 396-569.

46. AHCB, Llibre Vert, 1, fols. 214-215. Edita A. de CAPMANY Y DE MONPALAU, *Memorias históricas sobre la Marina, Comercio y Artes de la Antigua Ciudad de Barcelona*, citat, vol. II, pp. 15-16, doc. núm. 7; vol. I, p. 399 i nota 3.

47. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 3 r., núm. 18.

Com és sabut, a Barcelona, a més de la lleuda reial, es pagava també la lleuda de Mediona⁴⁸. Molt sovint, els lleuders de Mediona volien cobrar més del que els pertocava i l'any que ens ocupa no en fou una excepció. A més, volien inspeccionar els cartularis dels mercaders per veure quines mercaderies portaven en llurs vaixells, la qual cosa era contrària als costums antics de la ciutat. Això havia donat lloc a un plet entre la ciutat de Barcelona i els lleuders, que havia de jutjar en Guerau de Palou. Aquesta era una qüestió que havien de vigilar els nous consellers⁴⁹.

La percepció de la lleuda es feia mitjançant els compradors o arrendadors. Els consellers que sortien recordaven als nous que, segons constitució, els compradors o col·lidors de la lleuda sempre havien de prestar jurament en poder del batlle de la ciutat⁵⁰.

Un altre impost indirecte que gravava les transaccions era el mesuratge el qual, pel que fa a mesures de capacitat, tenia la seva concreció en la quartera, el quartà de l'oli i el roldor⁵¹.

L'encarregat d'efectuar el mesuratge de la quartera era el mesurador. El mesurador de la quartera era un oficial reial que controlava que la quartera es mesurés amb exactitud. Els mesuradors exercien la seva funció a la Plaça del Blat, o als Porxes de la Mar, quan havien de mesurar mercaderies que venien per mar. Tenien l'obligació d'acudir a aquests indrets sempre que hi hagués mercat i romandre-hi durant tot el dia. Si cometien algun frau eren castigats amb una multa i amb la pèrdua de l'ofici. Tampoc no podien formar companyia amb formenters ni amb mercaders de cereals. Si descobrien alguna infracció, havien de comunicar-la al govern municipal. Altrament, corrien el risc de ser expulsats del càrrec⁵². Els consellers que ho foren el 1370 ja havien fet unes ordinacions sobre el salari a percebre pels mesuradors de la quartera pel seu treball, i volien que aquestes ordinacions fossin exhibides a la cort del batlle, al Consolat de Mar i a la Plaça del Blat⁵³.

Un altre impost de mesuratge era el del roldor, el qual tan sols el pagaven els venedors. El mesuratge del roldor afectava les herbes emprades en la blanqueria, especialment el roldor i l'espígol⁵⁴. En els temps que analitzem, s'havia produït un contenciós entre la ciutat de Barcelona i els que tenien arrendat el mesuratge del roldor i de l'espígol. La ciutat defensava que els ciutadans de

48. Vegeu P. ORTI, *Renda i fiscalitat*, cit. pp. 407 i ss.

49. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 5 r., núm. 38.

50. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 13 r., núm. 90.

51. P. ORTI, *Renda i fiscalitat*, cit. pp. 433-434.

52. AHCB, CC, Llibre del Consell, vols. 12 i ss. Cf. Francisca ROCA SOLÀ, *La regulació de la vida ciutadana por el municipio de Barcelona, 1300-1350*, Universidad de Barcelona, 1975 (Tesis doctoral inédita, dirigida por el Prof. Dr. D. Emilio Sáez).

53. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 4 v.-5 r., núm. 35.

Barcelona fossin francs d'aquest impost la primera vegada que venguessin roldor. Havia estat designat com a àrbitre P. Sa-rovira, ja difunt, el qual no s'havia pronunciat sobre si la primera vegada que un ciutadà venia roldor, el podia vendre a ull o a pes⁵⁵, ja que en algun temps, la ciutat ja havia gaudit d'aquest dret.

Als consellers que deixaven el govern de Barcelona l'any 1370 els preocupava també el dret del peix. A l'impost que es pagava sobre el peix hi participava també la família dels Corbera⁵⁶. Els consellers manaven que el dret del peix s'havia d'escriure per capitols i posar-lo en un lloc visible, per tal que tothom ho pogués veure. Els nous consellers havien d'assegurar-se si els Corbera tenien dret a instal·lar taules noves a la Peixateria Vella de Barcelona i cedir-les en establiment. Si els Corbera no tenien dret a fer-ho, calia que els fos privat i que tot tornés a quedar com abans⁵⁷.

Dintre encara de l'apartat de fiscalitat, cal mencionar els impostos directes, el pagament dels quals també era motiu de preocupació dels magistrats barcelonins⁵⁸. Entre els impostos directes hi havia les anomenades talles que se solien destinar al finançament d'obres públiques⁵⁹. Recordem que -com ho hem vist a l'apartat dedicat a Urbanime-, a mitjan segle XIV, encara faltava emmurallar la part del raval de Barcelona, és a dir, els barris que s'anaven formant a l'altra banda de la Rambla i també la part marítima, la qual s'havia anat deixant. Alguns autors com Carreras i Candi creuen que era el sector que menys perill oferia de ser atacat, a causa de les dificultats que hi havia per a desembarcar-hi⁶⁰. El 5 d'octubre de 1359, Pere el Cerimoniós va assistir personalment a la reunió del Consell de Cent i va disposar que tots els qui vivien a la ciutat de Barcelona, inclosos també clergues i cavallers, havien de contribuir a l'obra dels murs tal i com els consellers ho establissin; i que una quarantena part de les quantitats deixades en testament a favor de l'ànima havien de ser invertides en la construcció

54. P. ORTI, *Renda i fiscalitat*, cit. pp. 436-438.

55. "...com lo misser P. ça Rovira no ha pronunciat si la primera vegada que l ciutadà venrà gotzema, que aquella puixe vendre a uyl o a pes o axí com li plaurà, com non hagués poder en lo dit compromís, car de les altres vegades ja ha obtingut la dita ciutat per la dita sentència que la podien vendre axí com se vullen, a pes o a ull, sens que no haia a dar, mas la franquesa dels ciutadans és clarament provada per molts testimonis dignes de fe, pus és mester que l dit fet sie tengut a prop en guisa que la dita ciutat haie e obtenga sa franquesa..." [AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 4 r.-v., núm. 22].

56. Vegeu P. ORTI, *Renda i fiscalitat*, cit.

57. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 4 v., núm. 34.

58. Sobre els impostos destinats a finançar les guerres dels monarques, vegeu *Corts, parlaments i fiscalitat a Catalunya: els Capitols del donatiu (1288-1384)*. Introducció i edició a cura de Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ i de Pere ORTI GOST, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1997.

59. P. ORTI, *Renda i fiscalitat*, pp. 592 i ss.

60. F. CARRERAS Y CANDI, *La ciutat de Barcelona*, cit., p. 344.

de les muralles⁶¹. Tres anys després, en el 1362, els consellers es queixaren al rei que no podien afrontar les diverses càrregues de la ciutat a causa de les despeses motivades per la construcció de les muralles i a causa també de les quantitats donades al monarca per ajudar-lo a la guerra que sostenia amb Castella. Llavors, el dia 1r de setembre de 1362, Pere el Cerimoniós els va permetre l'establiment de l'impost anomenat *barra* o *bústia*, que consistia a exigir el pagament d'un diner a totes aquelles persones que entressin o sortissin de la ciutat amb un animal de bast⁶².

Es va donar la circumstància que els moneders es negaren a contribuir en l'obra de les muralles, la qual cosa donà lloc a un contenciós entre els moneders i la ciutat. La sentència dictà que aquells havien de pagar en les obres dels murs i en totes altres exaccions. Als nous consellers se'ls demanava d'escriure aquesta sentència en el *Llibre de Privilegis* de la ciutat⁶³.

Igualment, els habitants de Castelldefels, de Gavà i de Viladecans tampoc no volien pagar aquest impost, al·legant que pertanyien a terme de castell. Per això, els consellers que deixaven el govern municipal recomanaven als que hi entrarien en el 1371 que obliguessin aquests homes a pagar allò que els corresponia, ja que els constava que no pagaven en les obres dels dits castells. També els aconsellaven de fer una nova convinença amb els habitants dels citats termes per a fixar quina havia de ser la seva contribució en les obres de les muralles de Barcelona, ja que l'anterior acord es va fer en el 1367 *e en les obres de la ciutat ha molt més aquest any que los altres primers passats*⁶⁴.

Una altra qüestió que havien de vigilar els consellers eren els tributs que es feien pagar als habitants de Barcelona quan transitaven per altres ciutats. Segons el privilegi de Jaume I del 12 d'abril de 1232, confirmat pels seus successors, al qual hem al·ludit més amunt, els barcelonins eren francs de lleuda, peatge, pasatge, portatge, mesuratge, ancoratge, travetatge, gabella i tot altre impost, per tal

61. ACA, C, reg. 907, fol. 145 v. Cit. F. CARRERAS Y CANDI, *La ciutat de Barcelona*, cit., p. 345. Ed. J. MUTGÉ, *Notícies i documents sobre les muralles de Barcelona a l'època de Pere el Cerimoniós*, "Universitas Tarraconensis", X (Tarragona, 1991), pp. 154-157.

62. ACA, C, reg. 907, fol. 155 r. Cita, F. CARRERAS Y CANDI, *La ciutat de Barcelona*, citat, p. 346, nota 920. Ed. J. MUTGÉ, *Notícies i documents sobre les muralles*, cit. pp. 158-159. La *barra* o *bústia* era una autorització reial per imposar un tribut als que passaven per ponts o camins. El nom derivava de la col·locació d'una barra travessera, la qual cosa indicava que el pas era prohibit si no es pagava l'exacció. Era un tributació transitòria i tenia com a finalitat recaptar numerari per a la construcció de ponts, camins, carrers i altres despeses importants. Barcelona la va obtenir tot sovint (Cf. F. CARRERAS Y CANDI). p. 644;. És interessant remarcar que, en el 1368, per manament del veguer, fou ordenat que aquells que havien estat empenyorats a causa del pagament de la talla per la construcció dels murs, els eren condonades les penyores, si ho manifestaven dintre dels deu dies següents (AHCB, CC I, 23, fol. 79 v.).

63. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 6 r., núm. 44.

64. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 7 r., núm. 50.

que, en tots els dominis de la Corona poguessin comerciar i transitar, tant per terra com per mar⁶⁵. Però aquest privilegi no sempre era respectat i, molt freqüentment, sorgien conflictes entre els de Barcelona i els lleuders d'altres ciutats. Així s'esdevingué amb els lleuders de Tamarit⁶⁶. Per això, els nous consellers havien de procurar que la sentència a la qual s'havia arribat entre la ciutat de Barcelona i els senyors del castell de Tamarit fos respectada pels col·lidors de les lleudes quan els ciutadans de Barcelona passessin amb llurs mercaderies⁶⁷.

Un cas semblant es va esdevenir amb la ciutat de Girona. A Girona s'havia establert l'impost de la *barra* o *bústia*⁶⁸, a fi de pagar la construcció de les muralles de la dita ciutat. Els animals de sella havien de pagar dos diners i els de càrrega quatre diners, amb l'agravament que els habitants de Girona no pagaven res. Els consellers que deixaven el govern recordaven que no s'havia de permetre que els de Barcelona paguessin aquest impost que, per altra banda, el consideraven excessiu. Ja havien manifestat al rei que no era just que els de fora *paguen en les obres dels murs per via de barra e los de Gerona non paguen per la dita via*⁶⁹.

Els magistrats de Barcelona també lamentaven que, en el regne de València, s'hagués exigit als carnisers de Barcelona un impost, denominat *borregatge*, del qual els de Barcelona n'eren francs, segons privilegi reial. En Consell de Cent Jurats, es decidí de trametre un "bon hom" a València per tal de presentar el privilegi del rei, i tornar les coses a lloc. Els nous consellers eren pregats de dur a terme aquesta gestió⁷⁰.

A Berga tampoc no van respectar el privilegi dels ciutadans de Barcelona. Precisament en el 1370, a causa d'haver-se produït a Berga *malalties e mortaldat*⁷¹,

65. Vegeu més amunt, nota 46.

66. El 19 d'agost de 1243, Jaume I ja havia dictat una sentència arbitral en el plet que la ciutat de Barcelona sostenia sobre el pagament d'impostos a Tamarit (Tarragona) (Edita MIGUEL GUAL CAMARENA, *Vocabulario del comercio medieval. Colección de aranceles aduaneros de la Corona de Aragón. Siglos XIII-XIV*, Tarragona, Diputació Provincial, 1968, pp. 65-69, doc. núm. II). Més endavant, tenim constància que, l'any 1340, els consellers de Barcelona manifestaren a la vescomtessa de Cardona les queixes dels mercaders de Barcelona pel fet que els lleuders de Tamarit pretenien cobrar-los la lleuda indegudament. Sembla que la vescomtessa ja havia prohibit al batlle i al lleuder que es procedís d'aquesta manera amb els de Barcelona, però no tan sols no en varen fer cas, sinó que encara van penyorar béns de la ciutat. Demanaven que totes aquestes penyores els fossin retornades (AHCB, Consellers I, Borradors de Lletres, 1).

67. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 5 v., núm. 42.

68. Vegeu més amunt, nota 62.

69. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 12 r., núm. 84.

70. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 3 r., núm. 19. El *borregatge* era un impost que es cobrava pels borres que passaven per altres jurisdiccions per anar a pasturar (Cf. Antoni Mª ALCOVER; F. de Borja MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols, Barcelona-Palma de Mallorca, 1968-1969).

71. L'expressió *malalties e mortaldat* és una altra prova que en aquest any l'epidèmia de Pesta Negra es deixà sentir fortament a Catalunya. Vegeu més amunt, nota 5.

algunes persones de Barcelona s'havien traslladat allí per portar mercaderies i especialment roba de llit i a Berga els van fer pagar la lleuda. Els nous consellers tenien l'obligació de fer-los reintegrar les quantitats que els havien estat cobrades i assegurar-se que el privilegi dels barcelonins seria respectat⁷². Qüestió semblant fou suscitada entre la ciutat i Guillem de Palafolls, a causa del vectigal que s'havia imposat al castell de Palafolls i que es demanava als ciutadans de Barcelona. La resolució del litigi s'havia confiat a Misser Guillem Despuig. Els nous consellers havien de tenir-ne present la resolució⁷³.

5. OFICIALS I CÀRRECS PÚBLICS

Els consellers que havien de governar en el 1371 tenien plantejades diverses qüestions sobre alguns càrrecs públics de la ciutat:

Mostassà

El mostassà era un ofici creat per Pere el Cerimoniós el 19 d'octubre de 1339, a petició dels consellers de Barcelona. Les seves funcions foren molt semblants a les del de València⁷⁴. Fou un càrrec municipal, ja que s'elegia el 30 de novembre, festivitat de Sant Andreu, juntament amb els altres càrrecs municipals, però el rei intervenia en el seu nomenament, almenys en els primers temps, per tant, en un principi, era un ofici municipal i reial⁷⁵.

La funció que efectuava el mostassà era, fonamentalment, la comprovació de pesos i mesures. Una altra funció molt important era la vigilància dels mercats i dels oficis artesans i vetllar per l'equitat de les transaccions⁷⁶.

Les ordinations del mostassà varen constituir un *corpus iuris*, denominat *Llibre del Mostaçaf* o *Llibre de Mostaçafia*⁷⁷.

72. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 12 v., núm. 85.

73. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 2 v.-3 r., núm. 14.

74. ACA, perg. 317; reg. 951, fol. 104. Ed. Próspero de BOFARULL, *Colección de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, VIII, pp. 186-191. Cf. Francisco SEVILLANO COLOM, *De la institución del "mostaçaf" de Barcelona, de Mallorca y de Valencia*, "Anuario de Historia del Derecho Español", XXIII (Madrid, 1953), pp. 525-538.

75. F. SEVILLANO, *De la institución*, cit. p. 532.

76. F. SEVILLANO, *De la institución*, cit., p. 536. Cf. també Montserrat BAJET I ROYO, *El mostassaf de Barcelona i les seves funcions en el segle XVI. Edició del 'Llibre de les Ordinations'*, Barcelona, 1994; Sebastià RIERA, *El mostassaf i el control del consum (ss. XIII-XVIII)*, "L'Avenç", 60 (1983), pp. 389-393; Carles VELA I AULESA, *Les ordinations de mercaderies encamerades o falsificades. Evolució del control del mostassaf sobre la qualitat de les espècies i les drogues (segles XIV-XV)*, a *El temps del Consell de Cent* (Manuel ROVIRA i SOLÀ; Sebastià RIERA i VIADER, coords.), II, Barcelona, 2001, pp. 19-46.

77. F. SEVILLANO COLOM, *De la institución*, cit. p. 537.

Precisament, en l'any que ens ocupa, es varen produir algunes divergències entre el veguer de Barcelona i el mostassà entorn de llurs respectives jurisdiccions. Els consellers, atenent-se al privilegi fundacional que disposava que el mostassà de Barcelona s'havia de regir, segons s'havia reglamentat, pel de València, demanaren a la capital del Turia els *Llibres del mostaçaf*, i recomanaven als seus successors que seguissin sempre el model de València⁷⁸. També els recomanaven que es posessin per escrit tots els pesos i mesures de la ciutat⁷⁹.

Quant a l'àmbit de competències del mostassà, el rei havia concedit que els moneders, taverners i revenedors de Barcelona, si cometien alguna infracció, fossin sota la jurisdicció del dit oficial. Malgrat que aquests oficis obtingueren la revocació d'aquesta disposició reial, la ciutat l'obtingué de nou a favor del mostassà. Els nous consellers havien de vigilar que la situació es mantingués així⁸⁰.

Per la seva banda, el bisbe de Barcelona, tampoc no acceptava que el mostassà tingués competència sobre aquells clergues simples tonsurats que tinguessin pesos i mesures falsos⁸¹. Els nous consellers havien de tenir present tot això, com també que tan sols el mostassà podia tenir originals de pesos i mesures⁸². Així mateix, havien d'obligar al mostassà a sortir de la ciutat almenys tres vegades a l'any, per tal de comprovar els pesos i les mesures de Sant Adrià, Badalona, Tiana, Ripollet, Sant Boi, Sant Andreu, Sarrià, Sant Just Desvern i Sant Feliu de Llobregat. I ho havien de fer escriure a la *Consuetat*⁸³.

Saig

Els saigs eren els funcionaris que executaven les ordres del veguer i del batlle. Els consellers que governarien la ciutat de Barcelona en el 1371 haurien de fer complir l'ordinació que els seus antecessors havien promulgat, sota el corresponent ban, consistent en l'obligació dels saigs de portar dos "bastons reials", un de un pam de mida i l'altre de mitja cana de Barcelona⁸⁴.

78. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 2 r., núm. 7. Cf. també F. SEVILLANO, *De la institució*, cit. pp. 529-530.

79. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 1 r., núm. 2.

80. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 8 r., núm. 56.

81. *Ibidem*.

82. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 11 r., núm. 74. Pel que fa als taverners, el quartà del vi havia de mantenir-se, sense cap modificació (*Ibidem*).

83. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 10 r.-v., núms. 72, 73.

84. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 1 v., núm. 5

Tots els oficials, tant si eren reials com municipals, quan acabaven el seu mandat, tenien l'obligació de retre compte de la seva gestió, allò que s'anomenava "purga de taula" o "tenir taula"⁸⁵. Però, a més d'això, els consellers que ho foren l'any 1370 havien establert alguna disposició sobre aquesta obligació, la qual volien que es complís. Així, per exemple, pel que fa al mostassà, cada any, abans de prestar jurament i de començar a exercir el seu ofici, estava obligat a dipositar en una taula de canvi la quantitat que haurien de cobrar els inquisidors de la seva gestió, com també la dels cònsols de mar i del jutge d'apel·lacions, quan haguessin acabat. Es disposava també que el mostassà, durant el seu any de mandat, s'havia de retenir, dels emoluments del seu ofici, la quantitat que hauria de dipositar a la taula de canvi. Si als nous consellers els semblava que, sobre això, calia tenir una provisió reial, havien d'esforçar-se en obtenir-la⁸⁶.

Els consellers que deixaven la conselleria recordaven als que entrarien que el carceller i el fiscal també tenien l'obligació d'efectuar la "purga de taula"⁸⁷.

Escrivans de les corts del veguer i del batlle
Notaris de la ciutat

Els consellers alertaven que calia observar les ordinacions sobre les taxes que havien de cobrar els escrivans, els saigs, els carcellers.

Pel que fa als notaris de la ciutat, havien de jurar que respectarien totes les ordinacions referents als salaris a cobrar per testaments, processos, contractes i altres escriptures públiques, tal com s'havia ordenat a les Corts de Cervera de 1359⁸⁸. El jurament que havien de prestar segons els privilegis i constitucions de la ciutat, l'havien d'efectuar durant el mes de gener següent a la designació. Tota aquesta reglamentació era en poder de Jaume de Vallseca, advocat de la ciutat⁸⁹.

Per altra banda, els consellers que sortien, recordaven als que entraven que la ciutat, per privilegi, era franca del pagament de qualsevol taxa per escriptures

85. Vegeu Jesús LALINDE ABADÍA, *La "purga de taula"*, "Homenaje a Jaime Vicens Vives" (2 vols., Universidad de Barcelona, Facultad de Filosofía y Letras, 1965), I, pp. 499-523.

86. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 9 v.-10 r., núm. 68: "...ans de la festa de Santa Llúcia, facen ordonar en lo Consell de Cent que lo mostaçaf de l'any següent, com sia elet, ans que face la següeretat acostumada ne ús del ofici, sie tengut de posar en una taula de cambi la quantitat que als dits inquisidors e al escrivà de la taula deurà ésser donada per enquerir contra ell, finit lo seu any.... E així, emperò, que cascun mostaçaf se puxe retenir la dita quantitat en l'any de son ofici, dels emoluments del dit ofici...". En relació amb això, a les *Rúbriques de Bruniquer*, vol. 4, Barcelona, 1915, p. 119, hi llegim que el 15 de desembre de 1369, "el Consell de Cent ordenà que el mostassaf, dins un mes, deja dar comte dels emoluments e dar lo terç de la ciutat".

87. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 13 v., núm. 93.

88. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 5 r., núm. 36.

89. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 1 v., núm. 4.

provinents de les corts del veguer i del batlle. I si alguna cosa estava obligada a pagar, havia de fer-ho segons les taxes fixades i no més⁹⁰.

Encara dintre d'aquest àmbit de les escrivanies de la cort del veguer, els nous consellers que regirien la ciutat haurien d'evitar allò que s'esdevingué amb l'escrivà Berenguer Fonolleda, el qual va arrendar l'escrivania de la cort del veguer, juntament amb els drets, i els drets no s'havien d'arrendar, perquè hi havia el perill que el veguer els pogués dispensar, cosa que altrament no podria fer⁹¹. El dit Berenguer Fonolleda, escrivà major de la cort del veguer, obtingué una carta del rei, segons la qual no podia ser castigat per frauds comesos en les escriptures pels seus escrivans jurats, si ell no hi consentia. Els nous consellers havien de fer revocar aquesta carta reial, perquè si el veguer podia ser castigat pels frauds comesos per escrivans de la seva escrivania procuraria que no es cometessin i tindria compte de quina mena d'escrivans posava al seu servei⁹².

Advocats de la ciutat

Els advocats de Barcelona eren uns funcionaris pagats per la ciutat, la principal funció dels quals era assessorar els consellers en el govern. Coneixien molt bé els privilegis de Barcelona i les seves decisions eren molt importants. Actuaven com a àrbitres en els plets que tenia la ciutat. Però això, fins a un cert punt, perjudicava Barcelona, ja que essent àrbitres, la ciutat no els podia utilitzar com a advocats. Per això els consellers no volien que, en endavant, als advocats se'ls permetés de ser àrbitres, atès que també es feien pagar aquesta feina⁹³.

6. CONSOLAT DE MAR

En relació amb el Consolat de Mar, els consellers que havien de regir Barcelona el 1371 eren informats de l'existència d'un litigi entre la ciutat i Bartomeu Gomar, notari de Barcelona, perquè aquest darrer al·legava que li pertanyia l'edifici de la Llotja dels Còsols de Mar. El jutge d'aquest plet era el jurisperit Berenguer de Montjuïc. Havien doncs de tenir present aquesta qüestió, com també cobrar les 14 lliures i 19 sous que la ciutat va bestreure a causa d'aquest plet⁹⁴.

90. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 6 r.-v., núm. 46.

91. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 12 v.-13 r., núm. 88.

92. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 13 r., núm. 89. Vegeu la tesi doctoral de Flocel SABATÉ, *El veguer a Catalunya. Anàlisi del funcionament de la jurisdicció reial al segle XIV*, Universitat de Barcelona, 1993.

93. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 4 r., núm. 31.

94. AHCB, C XIII, 1 (1371), fol. 5 r., núm. 37. Cf. Maria Teresa FERRER I MALLOL, *El Consolat de Mar i els Consolats d'Ultramar; instrument i manifestació de l'expansió del comerç català, a L'expansió*

Així mateix, els consellers havien d'obligar els còsols de mar a entendre en la qüestió que existia entre Barcelona, d'una banda, i en Martí Catà i en P. Vidal, de l'altra, a causa de la quantitat de 140 lliures barceloneses que la ciutat els va lliurar a fi que, amb les seves dues galeres, vigilessin els voltants de Narbona i perseguissin alguns llenys d'enemics que assaltaven les barques de la ciutat que eren allí per carregar de blat per a Barcelona, cosa que sembla que no havien complert. I és que una de les funcions dels còsols de mar era, precisament, defensar el comerç, cada vegada més amenaçat per la creixent pirateria⁹⁵.

7. CONSOLATS D'ULTRAMAR

Des de l'època del regnat de Jaume II s'arrossegava un litigi entre les ciutats de Barcelona i de Mallorca, ja que els mallorquins volien tenir els seus propis còsols d'ultramar i no dependre dels de Barcelona⁹⁶. Aquest litigi continuà fins a l'època de Pere el Cerimoniós, fins i tot després d'haver recuperat el regne de Mallorca el 1349⁹⁷. A causa de les protestes de Barcelona, l'any 1352, el rei anul·là el nomenament que havia fet a favor de Mateo Dalando com a còsol de catalans a Trapani⁹⁸. Uns quans anys més tard, el 1370-1371, els mallorquins encara no es resignaven a la subordinació a la ciutat comtal. Així es desprèn del fet que els consellers que deixaven el govern recordessin als que entrarien que els privilegis que tenia la ciutat sobre els consolats de les ciutats ultramarines fossin ben conservats *per tal com se'n persegueix gran profit e bé als mercaders catalans qui han a navegar*. Al·ludien a la revocació que, gràcies a la instància dels llavors consellers, *el senyor rey havia feta del consolat de Trapena*⁹⁹, que hem mencionat més amunt.

catalana a la Mediterrània a la Baixa Edat Mitjana (Maria Teresa FERRER i Damien COULON, eds.), Barcelona, 1999, p. 64.

95. AHCB, C XIII, 1 (1371), fol. 5 v., núm. 41. (Cf. M.T. FERRER, *El Consolat de Mar i els Consolats d'Ultramar*, citat, p. 63).

96. J. MUTGÉ VIVES, *Il "consell" di Barcellona nell'ambito della politica siciliana di Giacomo II d'Aragona*, "Medioevo. Saggi e Rassegne", 20 (1997), pp. 232-234.

97. Daniel DURAN i DUELT, *La fi del sistema consular mallorquí i les seves repercussions en el català: El cas dels consolats de Pera i Constantinoble*, a *El temps del Consell de Cent* (Manuel ROVIRA i SOLÀ; Sebastià RIERA i VIADER, coord.), I, Barcelona, 2001, pp. 155-162.

98. M.T. FERRER i MALLOL, *El Consolat de Mar i els Consolats d'Ultramar*, citat, p. 70.

99. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 2 r., núm. 9; i fol. 6 r., núm. 45.

8. EL SAGRAMENTAL

El consellers nous havien de procurar que el sacramental (milícia constituïda en el segle XIII, destinada a perseguir els malfactors)¹⁰⁰ havia de ser conservat *per ço com per lo dit sacramental se segueix molt de bé a tota la terra*. Ja s'havia manat que els *sobreposats* o dirigents del sacramental, per part de la ciutat i per part del capitol, tenien ordre de fer un control de la dita milícia *per tal que sia en bon estament*¹⁰¹.

9. JURISDICCIO

Algunes de les recomanacions que feien els consellers de l'any 1370 als seus successors es referien a qüestions jurisdiccionals.

Durant el segle XIV, els sobirans catalano-aragonesos, per tal d'afrontar les cada vegada més grans despeses de la Corona, varen anar alienant el patrimoni reial. El rei Martí l'Humà inicià una política de restauració del patrimoni¹⁰². Mentre s'anava produint l'alienació del patrimoni reial, el govern de Barcelona es manifestava contrari a l'establiment de nobles al voltant dels termes de la ciutat i preferia que fossin de domini reial, com veurem a continuació¹⁰³.

Els consellers que deixaven la conselleria, en les seves recomanacions, es referien a algunes d'aquestes alienacions reials, per exemple, la del castell de Montornès, al Vallès, feta a Pere de Montornès. Els demanaven que aquesta venda fos revocada¹⁰⁴. Igualment, els demanaven que fessin revocar les següents alienacions del patrimoni reial: la del castell de la Roca, al Vallès, feta a Pere

100. Sobre la institució del sacramental, vegeu: Maria Teresa FERRER I MALLOL, *Projecció Exterior*, a *Història de Barcelona* (Jaume Sobrequès i Callicó, coordinador, vol III (*La ciutat consolidada*), Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, 1992, pp. 368-371; EADEM, *El sacramental: una milícia camperola dirigida per Barcelona*, "Barcelona. Quaderns d'Història", 1 (1r semestre 1995), pp. 61-70.

101. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 1 r., núm. 3.

102. Vegeu sobre aquesta qüestió l'exhaustiu estudi de Maria Teresa FERRER I MALLOL, *El patrimoni reial i la recuperació dels senyories jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV*, "Anuario de Estudios Medievales", 7 (1970-1971), pp. 351-492 + mapes.

103. Maria Teresa FERRER I MALLOL, *Projecció exterior*, a *Història de Barcelona*, citat, vol. 3, pp. 365-368.

104. "Item que com lo senyor rey haie venuda la jurisdicció del castell de Muntornès al senyor del loch de Muntornès, e açò sie a perjudici de la ciutat e vagueria de Barchinone, que sien membrants [els nous consellers] que la dita venda facen revocar" (AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 3 v., núm. 24). Maria Teresa Ferrer assenyalava que l'any 1390 la ciutat va adquirir la senyoria alodial i el mer imperi del castell de Montornès, bé que el domini útil i la resta de la jurisdicció continuaren a les mans de Pere de Montornès, que cap el 1370 ho havia comprat al rei, com hem vist (Maria Teresa FERRER, *Projecció exterior*, citat, p. 366).

Marquès¹⁰⁵; la del castell de Sant Julià de Palou, prop de Granollers, també al Vallès, feta a Francesc Marquet¹⁰⁶. Els consellers també recomanaven que es revoqués la venda que el rei havia fet de la jurisdicció del castell de Vilassar (Maresme), a Pere des Bosc¹⁰⁷. I la del castell de la Pera feta a l'Orde dels cartoixans de Terrasa¹⁰⁸.

Per altra banda, els consellers també lamentaven que les batllies de Cubelles i la Geltrú, que havien pertangut a Barcelona, n'havien estat separades per disposició reial. Aquesta qüestió havia estat confiada a Misser Jaume Desfar. Demanaven que aquestes batllies fossin tornades a Barcelona¹⁰⁹.

Aquestes són les principals recomanacions que els consellers de Barcelona del 1370 feien als seus successors en el govern de la ciutat.

Sobre aquesta sèrie "Testaments dels consellers", l'eminent historiador de Barcelona, Francesc Carreras i Candi, va escriure un interessant article¹¹⁰, en el qual intenta demostrar que l'administració dels consellers no fou tan excel·lent com s'havia suposat. Critica el poc temps que eren al govern, la qual cosa no els permetia de resoldre els problemes que hi havia a la ciutat (urbanisme, avituallament, privilegis, etc.). Per això havien de deixar el seu testament polític als seus successors.

105. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 3 v., núm. 25. (Cf. M.T. FERRER, *El patrimoni reial*, citat, quadre 3), en el qual, entre altres dades, indica que Pere Marquès era ciutadà de Barcelona i que ho comprà per 15.000 sous el 8 de juliol de 1357.

106. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol.3 v., núm. 26 (Cf. M.T. FERRER, *El patrimoni reial*, citat, quadre 3: F. Marquet ho comprà per 3.000 r. l'11 d'octubre de 1360).

107. AHCB, C XVII, 1 (1371), fols. 3 v., núm. 27.

108. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 4 r., núm. 28.

109. AHCB, C XVII, 1 (1371), fol. 3 r., núm. 17.

110. Diari "Las Noticias", Barcelona, 18 de març i 2 d'abril de 1920.